

JYX

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Kinnunen, Janne; Siljamäki, Mariana; Hirvensalo, Mirja

Title: Mitä opettajaopiskelijat ajattelevat liikunnan arvioinnista?

Year: 2021

Version: Published version

Copyright: © 2021 Liikunnan ja Terveystiedon Opettajat

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Kinnunen, J., Siljamäki, M., & Hirvensalo, M. (2021). Mitä opettajaopiskelijat ajattelevat liikunnan arvioinnista?. *Liito : Liikunnan ja terveystiedon opettaja*, 2021(3), 26-29.

Mitä opettajaopiskelijat ajattelevat liikunnan arvioinnista?

Teksti: Janne Kinnunen, Mariana Siljamäki ja Mirja Hirvensalo

Kartoittamalla tulevien opettajien näkemyksiä liikunnan arvioinnista saadaan tietoa opettajankoulutuksen kehittämiseksi. Tavoitteena on, että tulevilla opettajilla olisi nykyistä paremmat valmiudet oikeudenmukaiseen ja oppilaan oppimista tukevan arvioinnin toteuttamiseen.

Yksi keskeisistä oppimisprosessin osista on oppilaan arviointi. Opettajaopiskelijan tulisi jo koulutuksen aikana tiedostaa oppilasarvioinnin oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvoisuuden välttämättömyys. Se on erityisen tärkeää päätösarvioinnissa, jossa ratkaistaan jatkokoulutusmahdollisuuksia. Liikunnan arvioinnissa lähes yhtä tärkeä periaate on se, että arviointi tulisi nähdä kiinteänä osana oppilaan oppimisen ja työskentelyn tukeamisessa. Koululiikunnan arvioinnin tulee tukea oppilaiden myönteistä käsitystä itsestään liikkujana. Arvioinnin taustalla ovat arvot, joita pidetään hyvänä ja tavoiteltavana (Atjonen 2007, 12–20.) Arvot muotoutuvat yhteiskunnan tasolla valtakunnallisiksi arviointikriteereiksi, joita opettajan tulisi noudattaa. Esimerkiksi yläkoulun liikunnanopetuksen oppilasarviointia ohjaavat perusopetuksen opetussuunnitelman kriteerit vuodelta 2014, joiden tulkintaohjeita on tarkennettu vuonna 2020 (Opetushallitus 2014;2020).

Liikunnanopetuksen tavoitteena on

Jatkuva palaute on oppilaille tärkeää, kuvaaja Mari Käätä

fyysinen, sosiaalinen ja psyykinen toimintakyky. Tavoitteen toteutumista ja oppilaiden kehittymistä tuetaan kannustavalla ja ohjauksella palautteella sekä arvioinnilla. Arvioinnin pohjana tulee olla monipuolinen näyttö oppilaan työskentelystä ja oppimisesta suhteessa tavoitteisiin. Myös oppilaan vahvuudet, terveydentila sekä erityistarpeet pitää ottaa huomioon arvioinnissa. Oppilaita ei saa verrata toisiinsa eikä arvioinnissa saa arvioida oppilaan persoonaa, temperamenttia tai muita henkilökohtaisia ominaisuuksia. (Opetushallitus 2014, 150, 275, 435.)

Tämä artikkeli perustuu aineistoon, joka kerättiin keväällä 2019 osana opetuksen ja kulttuuriministeriön rahoittamaa ”Liikuntaa ja terveystietoa opettavien opetta-

jen arviointiosaamisen kehittäminen” –hanketta. Aineisto kerättiin liikuntatieteellisen tiedekunnan ja kasvatustieteiden tiedekuntien opettajakoulutuslaitosten kanssa. Tutkimuksen kohdejoukon muodostivat kaikki liikuntaa ja/tai terveystietoa opiskelevat opiskelijat Helsingistä, Jyväskylästä, Joensuusta, Vaasasta, Tampereelta, Turusta, Oulusta ja Rovaniemeltä. Vastaajia oli yhteensä 429.

Suurin osa vastaajista opiskeli pääaineena kasvatustiedettä (69%) ja selvästi pienempi osa liikuntapedagogiikkaa 15% ja erityispedagogiikkaa 9%. Lisäksi 7% ilmoitti opiskelevansa jotain muuta pääainetta (matematiikka, fysiikka, kielet, varhaiskasvatus, opinto-ohjaus, kotitalous, uskonto, biologia, käsityö ja kuvataide).

TAULUKKO 1 Opettajaopiskelijoiden tärkeänä tai erittäin tärkeänä pitämät liikunnan tavoitteet tärkeysjärjestyksessä (%), n=411.

Liikunnanopetuksen tavoite	Tärkeä tai erittäin tärkeä %
1. Työskentely ja yrittäminen	95,8
2. Toiminta liikuntatunneilla ja työskentelytaidot	93,9
3. Vuorovaikutus- ja työskentelytaidot sekä toiminta yhteisissä oppimistilanteissa	91,1
4. Motoriset perustaidot (tasapaino- ja liikkumistaidot, välineenkäsittelytaidot)	85,3
5. Uimataito ja vedestä pelastautuminen	78,8
6. Ymmärrys fyysisen aktiivisuuden ja liikunnallisen elämäntavan merkityksestä hyvinvoinnille	70,9
7. Myönteiset kokemukset omasta kehosta, pätevyydestä ja yhteisöllisyydestä	71,3
8. Eri liikuntamuotojen harrastamisen mahdollisuuksiin, tietoihin ja taitoihin tutustuttaminen, jotta oppilas löytäisi oman liikuntaharrastuksen	78,8
9. Ratkaisujen teko erilaisissa liikuntatilanteissa (havaintomotoriikka)	57,3
10. Fyysisten ominaisuuksien arviointi, ylläpito ja kehittäminen	46,4

KUVIO 1. Kuinka paljon eri tekijät saavat opettajaopiskelijoiden mukaan vaikuttaa liikunnan numeerisen arvosanan muodostumiseen? (Keskiarvo väittämistä 1= Ei lainkaan, 2=vähän, 3=jonkin verran, 4=paljon ja 5=erittäin paljon).

Opettajaopiskelijoiden näkemykset liikunnan arviointiin liittyvien tavoitteiden tärkeydestä

Janne Kinnusen pro gradu -tutkielmassa (2020) tarkasteltiin opettajaopiskelijoiden näkemyksiä tavoiteista, joihin arvioinnin tulisi opetussuunnitelman (2014) mukaan perustua. Opiskelijoilta kysyt-

tiin: ”Kuinka tärkeäksi koet seuraavat liikunnanopetuksen tavoitteet arvioinnin näkökulmasta?”. Opiskelijat vastasivat kymmeneen eri väitteeseen valitsemalla sopivimman vaihtoehdot 5-luokkaiseilta asteikolta: ”1= Ei lainkaan tärkeä, 2= Ei kovin tärkeä, 3= Melko tärkeä, 4= Tärkeä ja 5= Erittäin tärkeä”.

Vastaajista suurin osa (95,8 %) koki, että ”Työskentely ja yrittäminen” oli tärkeä

tai erittäin tärkeä tavoite liikunnan arvioinnin näkökulmasta. Suurimman hajonnan (kh 0,70) vastausten kesken tuotti tavoite ”Fyysisten ominaisuuksien arviointi, ylläpito ja kehittäminen”. Tätä tavoitetta piti tärkeänä tai erittäin tärkeänä arvioinnin näkökulmasta lähes puolet vastaajista (46,4%) ja melko tärkeänä 40,3%. Ei lainkaan tärkeänä tai ei kovin tärkeänä tavoitetta piti 13,3% vastaajista (taulukko 1).

Liikunnan arvosanan muodostumiseen vaikuttavat tekijät

Kinnusen työssä selvitettiin myös opettajaopiskelijoiden näkemyksiä siitä, kuinka paljon eri liikunnanopetukseen liittyvät tekijät saavat vaikuttaa oppilaiden numeeriseen arviointiin liikunnanopetuksessa. Keskiarvovertailu osoitti, että opiskelijat arvioivat aktiivisen tuntityöskentelyn vaikuttavan eniten liikunnan numeerisen arvosanan muodostumiseen (kuvio 1). Myös vastuun ottaminen ja toisten huomioiminen yhteisissä oppimistilanteissa ja liikuntataitojen oppiminen saivat opiskelijoiden mielestä vaikuttaa paljon liikunnan numeroarviointiin. Liikunnan harrastuneisuuteen ja fyysisen toimintakykyyn liittyvät seikat sen sijaan, saivat opiskelijoiden mielestä vaikuttaa vähän liikunnan numeroarviointiin. Viimeksi mainittu kriteeri ei perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan saa vaikuttaa lainkaan arviointiin (Opetushallitus 2014).

Liikunnan numeerisen arvosanan muodostumisessa naiset kokivat miehiä tärkeämmäksi vastuun ottamisen ja toisten huomioimisen yhteisissä tilanteissa (p=0,025), aktiivisen tuntityöskentelyn (p=0,003) sekä liikuntatietojen oppimisen (p=0,006). Miehet taas antoivat naisiin verrattuna enemmän painoarvoa liikunnan harrastuneisuudelle ja liikuntataitojen tasolle liikunnan numeerisen arvosanan muodostumisessa (p=0,016).

Liikunnan arviointikriteerien ja menetelmien opiskelu opettajaopintojen aikana

Yli puolet opiskelijoista vastasi, että opettajaopintojen aikana liikunnan arviointikriteerejä liikunnassa oli käsitelty

hyvin (55.7%) ja kymmenesosan mielestään huonosti. Liikunnan arviointimenetelmät tai -työkalut olivat tulleet opettajankoulutuksen aikana opiskelijoille melko tutuiksi, erityisesti itsearviointi (ka=3,77) ja vertaisarviointi (ka=3,52) koettiin paljon käsitellyiksi (kuvio 2). Miehet kokivat naisia useammin, että vapaat (p=0,033) ja systemaattiset havainnoinnit (p=0,037), kirjalliset kokeet (p=0,009) ja esitelmät (p=0,045) olivat tulleet tutuiksi opettajainopintojen aikana.

Opettajaopiskelijoiden toiveet

Kyselylomakkeen avoimen kysymyksen ”mitä toivoisit opettajankoulutuksesta oppilasarviointiin liittyen?” vastaukset analysoitiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä hyödyntäen (Tuomi & Sarajärvi 2018, 107–133).

Selkeästi eniten mainintoja sai pääluokka, joka nimettiin ”Arviointiosaamisen kehittäminen käytännönläheisyyden avulla”-pääluokaksi. Kyseinen pääluokka rakentui maininnoista, joissa korostui tar-

ve konkreettisuudelle, käytännönläheisyydelle ja arvioinnin harjoittelulle. Pääluokkaa sai kaiken kaikkiaan 91 mainintaa.

”Toivoisin enemmän konkreettisia esimerkkejä arvioinnin toteuttamisesta eri oppiaineissa ja tilanteissa.”

Toiseksi eniten mainintoja (n=43) sai pääluokka, joka nimettiin ”Arviointiosaamisen kehittäminen lisääntyneen keskustelun ja tiedonjaon avulla”-pääluokaksi. Pääluokan maininnoissa korostuivat vastaajien kokemukset siitä, että arviointia tulisi käsitellä lisää, siitä tulisi saada lisää tietoa ja siitä tulisi keskustella enemmän.

”Tällä hetkellä emme saa oikeastaan mitään tietoa arvioinnista ja tuntuu, että valmistuessa jää tämänkin asian kanssa oman onnensa varaan. Tietty positiivisen palautteen tärkeyttä korostetaan, mutta itse arviointia ei ole käsitelty oikeastaan ollenkaan. Ensi vuonna valmistuvana olenkin huolissani siitä, miten osaan arvioida jokaista oppilasta yksilönä ja oikeita tapoja hyväksi käyttäen.”

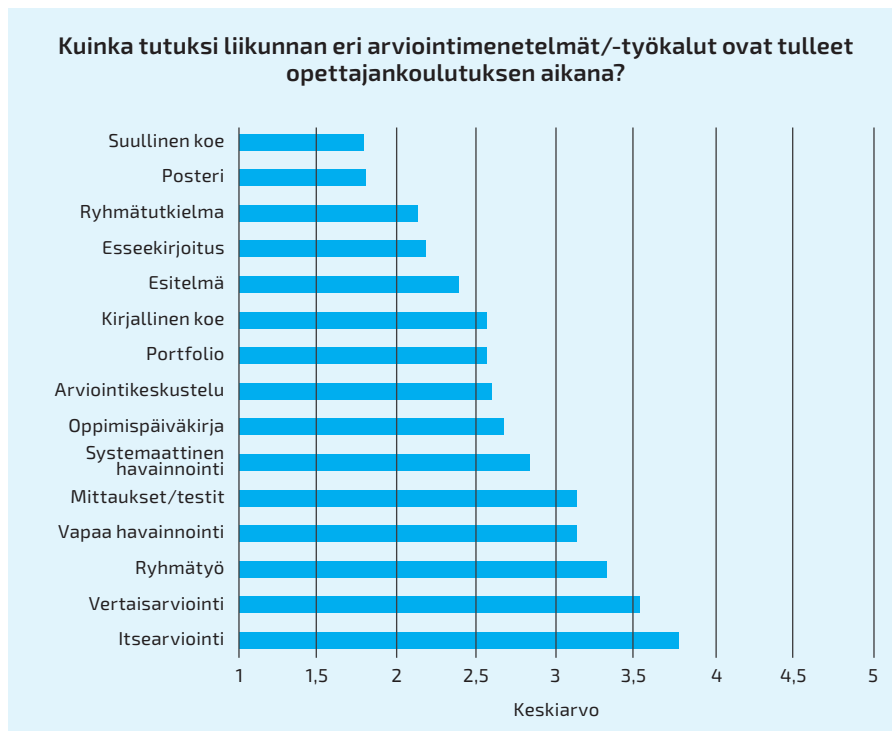
Kolmannen pääluokan ”Arviointiosaamisen kehittäminen opintojaksotarjontaa lisäämällä”- vastauksissa opiskelijat toivoivat lisää arviointia käsitteleviä opintojaksvoja (n=12).

”Liikuntapedagogiikan kursseille olisi hyvä järjestää lyhyt seuraamisjakso vapaasti valittavassa koulussa, jossa tarkoituksena vain arvioida oppilaita.”

Pohdinta ja johtopäätökset

”Liikuntaa ja terveystietoa opettavien opettajien arviointiosaamisen kehittäminen” –hankkeen yhtenä päämääränä oli kehittää arviointiin liittyviä oppimis- ja koulutusprosesseja. Opiskelijoiden näkemykset ja kokemukset opettajankoulutuksen arviointiopetuksesta vastaavat tähän tavoitteeseen ja antavat arvokasta tietoa koulutuksen kehittämiseen. Vaikka tutkitut opiskelijat vastasivatkin pääsääntöisesti opetushallituksen määrittelemien arviointikriteerien mukaisesti, joitakin asioita on syytä käsitellä koulutuksessa perusteellisemmin. Esimerkiksi perusopetuksen opetussuunnitelman (2014, 436) mukaan liikunnan arvioinnin tulisi perustua oppimiseen ja työskentelyyn. Suuri osa vastaajista painotti työskentelyn arviointia selvästi oppimista enemmän, joka onkin luonnollinen osa oppimisen formatiivista arviointia ja tukemista. Sen sijaan päättöarvioinnissa painotuksen tulisi olla tasapuolinen (Opetushallitus 2014; 2020). Osa vastaajista kokee kuitenkin opetussuunnitelman periaatteiden vastaisesti, että liikunnan aktiivinen harrastaminen urheiluseurassa saa vaikuttaa liikunnan arvosanaan. Onko kyse siitä, että kyseiset vastaajat eivät ole tietoisia opetussuunnitelman (2014) ohjeistuksesta vai kenties siitä, että he tiedostavat tämän asian mutta kokevat silti, että harrastuneisuus saattaa vaikuttaa tietoisesti tai tiedostamatta numeroarviointiin?

Naisten ja miesten keskiarvovertailussa tuli esille, että naiset kokevat vastuun ottamisen ja toisten huomioimisen yhteisissä oppimistilanteissa, aktiivisen tunti-työskentelyn ja liikuntatietojen oppimisen tärkeämmiksi kriteereiksi kuin miehet. Miehet taas antoivat korkeamman painoarvon liikunnan harrastuneisuudelle ja liikuntataitojen tasolle. Selittäviä tekijöitä näille tuloksille on varmaankin monia.

KUVIO 2. Opettajaopintojen aikainen arviointimenetelmien käsittely (N=429) kokemana. (1= Ei lainkaan, 2=Vähän, 3=Jonkin verran, 4= Paljon ja 5= Erittäin paljon).

Yhteistyötaitoja kierien, kuvaaja Mariana Siljamäki

On osoitettu, että pojat osallistuvat tyttöjä aktiivisemmin urheiluseuratoimintaan (Turpeinen, Jaako, Kankaanpää & Hakamäki 2011). Pojat myös pelaavat koulupäivien välitunneilla enemmän pallopelejä (Turpeinen ym., 2011, 32). Pojat näyttävät pitävän tyttöihin verrattuna enemmän liikuntatunneista, joissa kisataan ja pelataan. Tytöt sen sijaan kokevat liikuntatunneilla poikia tärkeämmiksi autonomian, liikunnan terveydelliset vaikutukset ja opettajan kannustuksen (Palomäki & Heikinaro-Johansson 2011, 120). Näiden tutkimustulosten valossa on ymmärrettävää, miksi miehet antoivat korkeamman painoarvon liikunnan harrastuneisuudelle ja liikuntataitojen tasolle kuin naiset. On kuitenkin hyvin vaikea sanoa, mitkä tekijät ovat johtaneet yllä esitettyihin tutkimustuloksiin.

Opettajaopiskelijoilla pedagoginen ajattelu ja sen kiinteänä osana arviointitaito ovat vasta kehitymässä. Koulutuksessa omaksuttujen oppien rinnalla vaikuttavat oman kouluajan kokemukset. Opettajakoulutuksen aikana nämä käsitykset muotoutuvat ja käsitteellistyvät tietoisiksi pedagogiseksi ajatteluksi (Kansanen 2004, 93–96; Väisänen & Silkelä 2008, 36). Tarvitaan runsaasti harjoittelua ja keskustelua arvioinnin tehtävistä ja opetussuun-

nitelman arviointikriteerien taustalla olevista arvoista ja näkemyksistä, jotta opiskelijat kokisivat osaavansa arvioida erilaisia oppilaita oikeudenmukaisesti ja pystyisivät tulevaisuudessa tukemaan ja kannustamaan heitä liikuntatunneilla. Kinnusen tutkielman mukaan opettajaopiskelijoilla on melko paljon epävarmuutta arviointiosaamisessa niin yksittäisten oppilaiden arvioinnissa kuin erilaisten menetelmien käytössäkin. Opettajaopiskelijat toivoivat pääsevänsä harjoittelemaan arviointia esimerkkien avulla ja käytännön harjoittelutilanteissa.

Artikkeli perustuu Janne Kinnusen liikuntapedagogiikan pro gradu –tutkielmaan 'Opettajaksi opiskelevien näkemyksiä ja kokemuksia liikunnan oppilasarviointista'.

Kirjoittajat ovat Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisestä tiedekunnasta. Janne Kinnunen viimeistelee liikuntapedagogiikan maisterin tutkintoaan, Mariana Siljamäki työskentelee tiedekunnassa yliopistonlehtorina ja Mirja Hirvensalo on liikuntapedagogiikan emeritaprofessori.

Lähteet

- Atjonen, P. 2007. Hyvä paha arviointi. Helsinki: Tammi.
- Kansanen, P. 2004. Opetuksen käsitemaailma. Juva: PS-kustannus. Opetus 2000.
- Kinnunen, J. 2020. Opettajaksi opiskelevien näkemyksiä ja kokemuksia liikunnan oppilasarviointista. Jyväskylän yliopisto, liikuntapedagogiikan pro gradu –tutkielma.
- Opetushallitus 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Opetushallitus.
- Opetushallitus 2020. Perusopetuksen päättöarvioinnin kriteerit 31.12.2020. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Perusopetuksen%20p%C3%A4%C3%A4tt%C3%B6arviointin%20kriteerit%2031.12.2020_1.pdf
- Palomäki, S. & Heikinaro-Johansson, P. 2011. Liikunnan oppimistulosten seuranta-arviointi perusopetuksessa 2010. Koulutuksen seurantaraportit 2011:4. Helsinki: Opetushallitus. Viitattu 13.4.2019. http://www.oph.fi/download/131648_liikunnan_seuranta-arviointi_perusopetuksessa_2010.pdf.
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- Turpeinen, S., Jaako, J., Kankaanpää, A. & Hakamäki, M. 2011. Liikunta ja tasa-arvo 2011. Sukupuolten tasa-arvon nykytila ja muutokset Suomessa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2011:33. Helsinki: Opetushallitus.
- Väisänen, P. & Silkelä, R. 2003. Luokanopettajaksi opiskelevien ammatillinen kasvu ja kehittyminen pitkäkestoisessa ohjauksessa – tutkimushankkeen teoreettisen mallin ja menetelmien kehittäminen. Teoksessa R. Silkelä (toim.) Tutkimuksia opetusharjoittelun ohjauksesta. Suomen harjoittelukoulujen vuosikirja N:o 1. Joensuu: Suomen harjoittelukoulut, 27–42.